

TORVDRIFT I FRANKRIKE UNDER KRIGEN.

Av kaptein Anders Tomter, Dumfries.

I juli 1944 hadde jeg sammen med 50 andre norske offiserer vært attacheret til den skotske 52. Mountain Division som hadde trenet i Skottland med tanke på landgang i Norge. Vi var på den tid klar over at noen landgang i Norge ble det neppe tale om nå, og det var ikke fritt for at vi nesten følte oss som den «glemte divisjon». Da fikk jeg plutselig ordre om straks å melde meg i London ved det amerikanske hovedkvarter. Jeg så gjorde og ble fortalt at hensikten var å produsere torv i Frankrike til brensel, da man fryktet for at i den kommende vinter ville det bli vanskelig å skaffe nok kull for både armé og sivilbefolkning, og alle kilder måtte utnyttes på kontinentet.

Etter å ha fått amerikansk utrustning befant jeg meg etter noen dager ombord på et landgangsfartøy sammen med et fransk ingeniørkompani av kolonitropper. Jeg hadde en bil og en amerikansk kjører. Vårt fartøy var ett av mange i en stor konvoi. Vi landet på den sedvanlige måten, kjørte rett opp i sanden i fjæren, lemmene ble slått ned, og vi kjørte i land i mørket på kysten av Normandie. Etter å ha meldt meg på rette sted, begynte jeg å lete etter et beleilig sted å produsere torv. Dette var ikke så vanskelig, da jeg hadde med rapporter fra Peco Ltd. i London over myrer i Normandie. Etter et par dager var min rekognosering ferdig, og jeg begynte å sette ut arbeidslinjer. Stedet var på en av de store myrer ved Carentan. På forhånd hadde jeg gjort mine amerikanske overordnede oppmerksom på at maskiner for produksjonen ikke kunne skaffes på så kort tid, og at det allerede var sent i sesongen. Håndstikking var den eneste praktiske måten å benytte, skulle vi få noe utbytte i det hele tatt. På samme myr fant vi et lite fransk anlegg som produserte maskintorv. Det var imidlertid ikke i drift, da det ikke fikk elektrisk strøm. Verket var ødelagt, og andre driftsmaskiner kunne ikke skaffes i øyeblikket. Jeg kommanderte bestyreren til å hjelpe meg. Han var elsasser og snakket tysk. Min fransk var så dårlig at det passet meg bedre å bruke tysk. Torven var av god kvalitet, men inneholdt opptil 10 % aske. Feltet var benyttet som beitemark, og de franske bønder var ikke nettopp begeistret da de ble oppmerksom på hva som skulle foregå. Tyskerne hadde nettopp trukket seg tilbake over området. Rundt om lå kadavere av tyskere, kuer og hester. Når vinden blåste fra bestemte retninger var lukten ikke nettopp behagelig.

Da forberedelsene var ferdige, fikk jeg arbeidsmannskap som besto av tyske krigsfanger i et antall av opp til 250 pr. dag. Disse var tatt til fange bare noen dager i forveien. Det var ikke så lett å skaffe redskap. Spadene vi hadde bestilt fra England kom ikke fram, men vi snuste opp et tysk lager av forskjellige slags spader i Cherbouirgh, og noen av dem var ganske brukbare. Det spilte forresten liten rolle hva slags spader tyskerne hadde. De hadde, med et par

unntakelser nær, aldri sett torv før, og det hadde heller ikke amerikanerne. Som bevoktning hadde jeg amerikanske fargede tropper (det var forbudt å kalle dem svarte eller «niggers»). Jeg bestemte meg for å ta torvstikkingen som en militær oppgave, simpelthen som en taktisk oppgave. Denne framgangsmåte viste seg å være riktig, og jeg ble enda mer bestyrket i denne oppfatning da jeg senere ble beordret til å delta i organisering av vedhogst med tyske krigsfanger. Den første morgen tyskerne kom var de temmelig støyende, og de svarte skjøv dem fram og drev dem som en flokk okser. Jeg skal ikke nekte for at jeg var litt spent på hvordan det ville gå, men tyskernes disiplin fornekta seg ikke. De reagerte med en gang jeg blåste i fløyten og kommanderte oppstilling. Deretter gikk det lett med inndeling i avdelinger under deres egne underoffiserer, som marsjerte dem til de anviste plasser. Franskmannen, torvmesteren, som jeg nevnte før, og jeg gikk så fra gruppe til gruppe og viste dem hva de skulle gjøre. Instruksjon i torvstikking foregikk på samme måte som forberedende instruksjon i bajonettefektning. Det var ikke så mange torver vi fikk stukket den første dagen. Den neste dag kom bare en fjerdedel av de opprinnelige tyskere tilbake, med nye underoffiserer og nye vaktmannskaper. Det var å gjøre arbeidet om igjen. Da det samme hendte den tredje dagen, sendte jeg alle tilbake og kjørte selv ned til fangeleiren og snakket med den amerikanske offiseren der. Det var ikke så lett for ham heller å sende de samme menn ut til meg hver dag. Han hadde tusener der, og fangene kom inn, ble fordelt til andre leirer, eller sendt ut av Frankrike, og nye kom inn. Vi ble imidlertid enige om en foreløpig ordning så flest mulig av de samme tyskere skulle brukes i torvdriften. Under hele kampanjen var det imidlertid ikke en dag uten at det kom ca. 25 % nye mannskaper.

Av tyskerne var kun en brøkdel kroppsarbeidere. De andre hadde alle mulige bestillinger i det sivile liv. To var professorer i språk. De var østerrikere og oppførte seg meget bra. Etter noen dagers forløp forfremmet jeg dem til gruppeførere, og de var til stor hjelp. Mange var svært hovne. Franskmannen, torvmesteren, som hjalp meg, var dessverre ikke i uniform, og tyskerne har ingen respekt for sivilkledte, i alminnelighet da. Han lot seg også dra inn i diskusjoner med tyskerne, og en av de første dagene kom det nesten til slagsmål, men den synderen tok jeg meg av selv. Jeg straffet de oppsetsige med å la dem grave latrinegraver med en soldat stående over seg hele tiden. Synderen ble fortalt at hvis han forsyndet seg igjen, ville han få som oppgave å tømme en av de fulle latrinegraver med en blikkboks. Det ble ikke nødvendig å benytte denne straffemetoden.

Kvaliteten av de tyske krigsfangers arbeide var ganske bra. Meget bra endog i betraktning av at de var uøvede. Mange satte sin ære i å stikke så regelmessig som de kunne, og utleggingen var som regel også bra. Men kvantiteten —? Man kan regne med at en hvit, fri mann der arbeider på akkord utfører like meget arbeide som 3

til 5 krigsfanger der arbeider uten eller med en meget liten godtgjørelse. Dette forhold gjelder ikke for fanger som arbeider i sitt profesjonelle verv, som f. eks. en snekker eller en ingeniør. De har som regel litt interesse av sitt arbeide. Når dertil kommer at man også må holde vaktmannskaper til å passe på dem, så blir arbeidet dyrt. Jeg forsto nå meget bedre at oldtidens slavearbeide ble dyrt.

De amerikanske fargede tropper som jeg fikk meget mer å gjøre med siden etter at torvkampanjen var slutt, var et kapitel for seg. Mine idealer om rasenes likestilling fikk et knekk som de aldri kommer til å overvinne, så jo mindre jeg nevner om dette spørsmål, dess bedre. De svarte var meget «triggerhappy». Særlig om natten da de sto på vakt eller de marsjerte tyskerne fra et sted til et annet skulle det ikke stor anledning til før de klemte av.

Været var dårlig, og når det regnet et par dråper, arbeidet ikke tyskerne. Resultatet var ikke så særlig bra. Noe tørr torv ble det da, og det meste gikk til militære hospitaler. Men da var jeg på ganske andre steder.

Da stikkingen var slutt, og jeg hadde satt i gang tørkearbeidet, ba jeg om å få gå tilbake til min gamle divisjon som jeg formodet snart ville bli sendt til kontinentet. Det ble nektet meg, og jeg ble beordret til å være med og organisere og igangsette vedhogging over hele Nord-Frankrike med tyske fanger, og de samme amerikanske fargede tropper som vaktmannskaper. Under dette arbeide traff jeg den norskfødte amerikanske oberstløytnant Axel Oxholm. Han var den eneste i vedhoggerarméen der hadde erfaring som forstmann. De profesjonelle amerikanske forstmenn hogg tømmer. Det var Oxholms voldsomme energi og erfaring som preget vedhoggingen. Han rekognoserte og bestemte hvor vi skulle hogge. Han snakket utmerket, hans tysk var perfekt og hans fransk bedre enn franskmennenes. De franske hadde vært utrolig flinke til å lure tyskerne. De hadde solgt tømmer og ved til dem og i mange tilfeller fått penger på forskudd, forsto vi, men skogen sto like godt. Det var svært lite skog som var rovhogget i Frankrike. De franske forstmenn ville gjerne bevare mest mulig av vedskogen for seg selv, men Oxholm var dem for god. Vi hogg ikke en buske selvfølgelig uten at den var blinket av de franske forstmenn, men takket være Oxholm ble vi ikke anvist altfor megen skog som var vanskelig å drive fram. De franske forstmenn var organisert som offiserer og underoffiserer med strålende uniformer. Oxholm og jeg var en tid uten forbindelse med hovedkvarteret i Paris, og da arbeidet vi etter vår egen metode. Vi hadde blant andre ting ikke nok biler, men da vi «skaffet» oss biler selv, fikk vi ordre om at våre metoder ikke behaget de høyeste autoriteter. Da vi manglet økser og sager, gravde Oxholm ut to store depoter i Paris.

Samarbeidet med de amerikanske offiserer var utmerket. De arbeidet hardt. De var alle i arbeide før kl. 8 om morgenen, bare en

times lunsjpause, og de arbeidet som regel en 2—3 timer etter normal arbeidstid om aftenen. Når jeg fikk en oppgave, ga de meg som regel «a free hand». Det var resultatet de så på. Amerikanerne er ikke bundet av gamle metoder. Ser en amerikaner at hans metode ikke er så god som din metode, så går han over til din metode.

En norsk kaptein, med 3 stjerner, kan være gjenstand for mange ovasjoner første gang han kommer til en amerikansk avdeling som ikke har sett en norsk offiser. Husk at bare Eisenhower hadde 4 stjerner. En gang jeg kom til et veikryss mellom Caen og Carentan oppdaget min sjåfør og jeg en stor kolonne som beveget seg framover på den vei vi skulle. Jeg spurte en sersjant som dirigerte trafikken om kun enveis trafikk var tillatt. «Not for you, General,» sa han, og dermed stoppet han hele kolonnen og lot oss komme på den rette siden av veien.

TORVSPESIALIST HEDRES MED KRIGSMEDALJE.

Bronze Star Medal tildelt kaptein Anders Tomter, Dumfries.

Kaptein Anders Tomter.

Forfatteren av foranstående artikkel, kaptein Anders Tomter, Dumfries, Skottland, er velkjent innen torvkretser her i landet fra årene etter forrige verdenskrig. Han er født i Løten i 1894, og etter å ha tatt artium og 2 års studier ved N. T. H. (som ble avbrutt p. gr. a. militærutdannelse), var han en tid assistent ved myrselskapets torvskole i Våler. I 1918—19 ble han knyttet til Lillestrøm Torvstrøfabrikk og i 1919—27 til A/S Smølen. I 1927 ble han ansatt ved Nittedal Torvstrøfabrikk, men reiste straks etter til Skottland, hvor han ble ansatt ved det kjente Londonfirma Pecco Ltd.s forsøksanlegg for

torvbrikettering på Lochar Moss i Dumfries County. Her virket Tomter til 1940 da han meldte seg til krigstjeneste den 9. april i London. Tomter deltok som liaison offiser under felttoget i Norge i 1940 (Andalsnesavsnittet), senere tjenestgjorde han i den norske